

СПІЛЬНІ ДІЇ ДЛЯ ДЕОКУПАЦІЇ ТА РЕІНТЕГРАЦІЇ КРИМУ: РОЛЬ ОГС, ДЕРЖАВНИХ ІНСТИТУЦІЙ ТА МЕДІА

August 8, 2024

Підготовано ЦЕДЕМ

За результатами експертного обговорення “Тимчасово окупований Крим: що ОГС може і має робити уже сьогодні”, яке відбулося 23 липня 2024 року за участю представників державних органів, організацій громадянського суспільства, правозахисників та медіа Центр демократії та верховенства права підготував цей документ.

В ньому прописані основні моменти обговорення які згруповані за 4 напрямками – що є сьогодні, що нам треба робити, які підходи є провальними та основні виклики в процесі деокупації та реінтеграції Криму.

Цей документ підготовлений для окреслення основних напрямків діяльності ОГС, державних органів, медіа та правозахисників в питанні деокупації та реінтеграції АР Крим. Напрацювання представлені тут будуть в подальшому використанні ЦЕДЕМ для планування і реалізації програм та заходів з тематики деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій, в тому числі і АР Крим.

ЩО Є СЬОГОДНІ?

Представництво Президента України в АР Крим напрацювало ряд стратегічних документів, а саме: Стратегію економічного відновлення, Стратегію першочергових кроків після деокупації та Стратегію когнітивної деокупації.

Запущено процес підписання меморандумів між державою та бізнесом (українським та міжнародним) про проекти реінтеграції Криму.

Правозахисні організації відслідковують та фіксують порушення прав людини в окупованій АР Крим, зокрема готують широкий Звіт щодо таких порушень росіянами (в жовтні 2024).

Правозахисні організації здійснюють збір інформації щодо посадовців, які причетні до порушень прав людини та стандартів МГП в АР Крим, і формують списки для правоохоронних органів України та міжнародних партнерів для накладення індивідуальних санкцій на таких осіб. Правозахисні організації мають перелік політв'язнів (проблема – не всі вони вважаються політв'язнями).

З початком повномасштабного вторгнення мешканці Криму мають більшу надію на деокупацію, ніж за попередні роки. Це пов'язано з тим, що Україна показала всьому світу свою здатність і бажання звільнити тимчасово окуповані території військовим шляхом, а міжнародна демократична спільнота показала готовність підтримувати Україну в цьому.

SAT-UA готує дослідження щодо медійних нарративів у Криму.

Існує тривожна тенденція у сприйнятті українцями окупованих територій та бажання їхнього повернення, згідно з [дослідженням Київського міжнародного інституту соціології](#) 32% населення готові на територіальні поступки для досягнення миру з рф. Для населення криму така тенденція показує збільшення людей, які готові обміняти Крим на “мир”.

Стратегія когнітивної деокупації знаходиться на розгляді в СКМУ.

Рухи спротиву в Криму працюють, вони активні, потребують підтримки в різних формах (інформаційної, медійної, фінансової, тощо). Звітування рф та її статистика про обсяги переслідування активістів рухів опору є плановими, завищеними, втім все одно страждає багато залучених в опорі людей.

Люди, що живуть в Криму радіють від звуків бавовни в Криму – бо це є ознака для них, що боротьба триває.

В Севастополі – штучно приписана кількість населення.

Інформаційне меню рф для жителів Криму таке саме, як в середній полові рф.

Необхідність балансувати декількома нарративами ідентичності в Україні (наразі існує щонайменше три версії українського національного нарративу і існує кримськотатарський національний нарратив).

У тих, хто виїхав з Криму на материк, є почуття провини перед тими, хто залишився в окупації.

Проблема комунікації з МОН України. Потрібен запит від суспільства на спеціальні освітні продукти.

Спостерігається дуже незначний діалог з приймаючою громадою, громади не готові до внутрішньо переселених осіб з АР Крим.

На материку присутній штучно створений ворогом синдром об'єктного ворожого ставлення до кримських татар, який походить в тому числі від незнання культури, історії, традицій тощо.

Проблема з термінами і історичними фактами, поширеними назагал. Наприклад: підміна понять “вивезення кримських татар” замість “депортація”.

ЩО НАМ – ОГС, ДЕРЖАВІ, МЕДІА – ПОТРІБНО РОБИТИ?

Державним органам:

Працювати над створенням кадрового резерву. За даними Представництва Президента України в Автономній Республіці Крим потрібно більше 45 тис людей в кадровому резерві. Тому потрібен комплексний підхід – кожен спеціаліст буде мати бачення та розуміння того, як треба впроваджувати діяльність на ТОТ незалежно від того, чи він буде безпосередньо працювати на ТОТ чи ні.

Розробити усталений підхід до узаконення цивільно-правових відносин, що довгий період формувалися на тимчасово окупованих територіях. З ними пов'язано дуже багато процесів та проблемних питань реінтеграції.

За останніми дуже грубими оцінками за формальними ознаками більше 200 тис осіб в Криму мають бути притягнуті до кримінальної відповідальності. Потрібно змінювати підходи до визначення критеріїв колабораціонізму на території Криму. Забезпечити розробку та внесення змін до визначення терміну та критеріїв визнання колабораційної діяльності (для врахування специфіки та тривалості окупації Криму).

Всі міністерства та державні органи мають бути залучені та об'єднаними для напрацювання спільних підходів та задач. Ми не можемо забезпечити дієві реінтеграційні процеси без спільного бачення та координації дій. Важливо, щоб кожен орган виконував свою роботу в рамках загальної стратегії. Тільки шляхом об'єднання зусиль та ресурсів, спільного та інтегрованого планування можна досягти успішної деокупації та реінтеграції Крим забезпечивши належний рівень життя на території Криму.

Підкріпити демократичні процеси нормативною базою – забезпечити розробку і впровадження конкретних законодавчих та регуляторних заходів які сприятимуть відновленню демократичних інститутів, прав і свобод на півострові.

Напрацювати дієвий механізм повернення політичних в'язнів.

В делегаціях, які адвокатують інтереси України на міжнародній арені, мають бути представники Криму.

Громадянському суспільству:

Посилити діалог між ОГС, які працюють з питаннями, пов'язаними зі звільненням та реінтеграцією Криму.

ОГС мають бути активно залучені в питання формування і розвитку соціальної інфраструктури, як для переселенців, так і під час деокупаційних та реінтеграційних процесів.

ОГС варто подумати про посилення активностей, направлених на запобігання дезінтеграції українців та кримських татар.

Медіа:

Поширювати розуміння того, що Крим є одним із найголовніших безпекових факторів для України.

Посилити розуміння населення України про історичний зв'язок території та корінних народів Криму та України. Крим – це Україна.

Потрібно боротися з поширенням фейків про українські плани на Крим після його звільнення (наприклад, масово поширюються наративи, що мільйони військових з України переїдуть до Криму).

Медіа варто розширити своє інформаційне меню введенням кримської тематики.

Всім:

Українцям необхідно мати Крим у себе вдома, тобто, мати емоційний зв'язок з цією територією, розуміти, що вона є невід'ємною частиною України.

Потрібно донести людям, які залишились в Криму, що ми про них пам'ятаємо і підтримуємо. (Як приклад – різноманітні інформаційні кампанії, на кшталт “Лист додому”, “Лист однолітку” тощо)

Зробити так, щоб ті, хто живуть в Криму, могли відповісти на питання: чим для них є Україна? А всі хто є на території України мають відповісти на питання: чим є Крим для них?

Тримати в фокусі громадську думку і працювати з нею, бо вона є одним із складових елементів вироблення та впровадження політик.

Транслювати однакову відповідь міжнародним партнерам (і в українське середовище) на питання “що робити з жителями рф, які масово переїхали до Криму в 2014 році”. (Масова депортація заборонена міжнародним

гуманітарним законодавством, а Україна дотримується всіх норм міжнародного законодавства, згода на обов'язковість якого надана ВРУ. "Після звільнення Криму, всі, хто самостійно не залишають територію країни, будуть вважатися такими, що незаконно перетнули державний кордон України, і стосовно кожної такої особи буде видано і виконано рішення про примусову депортацію).

Нарощувати кількість "агентів впливу", які транслюють цінності "Крим – це Україна".

Потрібне усвідомлення, що за роки окупації в Криму відбулося відставання від материка в плані реформ – за 10 років в Україні відбулися, серед іншого, реформи децентралізації та медіареформи, відбувся бурхливий розвиток громадянського суспільства. В Криму потрібно буде починати реінтеграцію з налаштування темпу цих реформ.

Потрібно постійно мати в полі зору ті проблеми, які не були вирішені в Україні стосовно Криму ще до моменту окупації.

Проаналізувати та зрозуміти феномен неоднорідності кримськотатарського народу: всередині Криму велика кількість думок, позицій, сприйняття та досвідів.

Потрібно напрацювати суспільний договір між органами влади та громадським сектором щодо кримської тематики (в напрацюванні мають брати участь філософи, науковці і політологи з-поміж українців та кримських татар).

Провальний підхід:

Вирішувати питання Криму без кримських татар та інших корінних народів Криму.

Думати, що деокупація ще далеко і у нас є багато часу для розробки необхідних політик щодо Криму.

Дозволяти ворогу збільшувати соціальний розбрат в країні використовуючи питання Криму.

Виклики:

Майже повна відсутність комунікаційних каналів з населенням Криму.

Норми кримінального кодексу, які дозволяють надто широке тлумачення поняття колабораційної діяльності. Необхідно розробити та внести зміни до чинного законодавства України з урахуванням особливостей та тривалості окупації Криму з 2014 року.

10 років пропаганди РФ на території Криму. Вже виросло покоління українців на цій пропаганді. У нас має бути розуміння того, як ми будемо повертати в український контекст та інформаційний простір це покоління.

Не розуміння українцями на материка ролі і життєвих обставин тих, хто попри все залишився в Криму, в окупації.

Соціальні мережі, зокрема Meta, своїми політиками обмежують інформування мешканців Криму та стримують інформування щодо подій в АР Крим.

Щоб запустити активні реформи та зміни політик, потрібен суспільний запит та розголос.

РФ намагається зруйнувати усе, що об'єднує людей – розмиває ідентичності, руйнує будь-які можливості для активізму, унеможливорює об'єднання людей по інтересам.